

INVESTITSIYA FAOLLIGINI OSHIRISH VA IQTISODIY O'SISHNI QUYI VA O'RTA BO'G'INLARDA RAG'BATLANTIRISHNING TIZIMLI YONDASHUVLARI

Sattorova Malika Soib qizi

Tashkent International University of Education

E-mail: malikasattorova025gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida investitsiya faolligini oshirish, investitsiya siyosatini takomillashtirish hamda hududlar kesimida investitsion muhitni rivojlantirishning institutsional va iqtisodiy mexanizmlari tahlil qilinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiyalarning barqaror iqtisodiy o'sishga ta'siri, investitsiya risklarining o'ziga xos jihatlari hamda davlatning investitsiya jarayonlarini boshqarishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, maqolada ROI, IRR, investitsiya multiplikatori kabi ko'rsatkichlar misolida investitsiya samaradorligini baholash yondashuvlari tahlil qilinadi va mamlakat uchun ilmiy-amaliy takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: investitsiya siyosati, iqtisodiy o'sish, investorlar huquqi, multiplikator, ROI, hududiy rivojlanish, DXSh.

ANNOTATION

This article analyzes the institutional and economic mechanisms for increasing investment activity in the Republic of Uzbekistan, improving investment policy, and developing the investment climate across regions. It examines the impact of investments on sustainable economic growth in a market economy, the specific characteristics of investment risks, and the role of the state in managing investment processes. The study also evaluates investment efficiency through indicators such as ROI (Return on Investment), IRR (Internal Rate of Return), and the investment

multiplier. Based on the research results, scientific and practical recommendations aimed at enhancing the national investment environment are proposed.

Keywords: investment policy, economic growth, investor rights, multiplier, ROI, regional development, PPP (public-private partnership).

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotida olib borilayotgan modernizatsiya jarayonlari investitsiya siyosatini tubdan takomillashtirishni talab qiladigan strategik bosqichga kirganini ko'rsatmoqda. Jahon iqtisodiyotidagi raqobatning kuchayishi, kapital oqimlarining globallasuvi, texnologik yangilanishlarning jadallasuvi sharoitida investitsiyalar mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishida asosiy omillardan biriga aylanmoqda.

Shu bilan birga, investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini o'lchash, ularning iqtisodiyotga ta'sirini baholash, xususan ROI, IRR, NPV va investitsiya multiplikatori kabi zamonaviy modellardan foydalanish investitsiya siyosatini ilmiy asosda takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Shu sababli investitsiya siyosatini takomillashtirishning nazariy, amaliy va institutsional jihatlarini o'rganish ushbu tadqiqotning asosiy maqsadini tashkil etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Klassik iqtisodiyot vakillari — A. Smit, D. Rikardo investitsiyani kapital jamg'armasi sifatida baholagan bo'lsa, neoklassik maktabning asosiy namoyandalari R. Solou, T. Svann investitsiyaning iqtisodiy o'sishdagi rolini ishlab chiqarish funksiyasi orqali yoritgan. Keynesning investitsiya multiplikatori nazariyasi esa investitsiyalarning iqtisodiyotga ko'p martalik ta'sir mexanizmini ilmiy asoslab bergan. Zamonaviy endogen o'sish nazariyalari (Romer, Lukas) investitsiyani inson kapitaliga, innovatsiyaga, ilm-fanga sarmoya sifatida talqin qiladi. Xalqaro tashkilotlar — UNCTAD, Jahon banki, OECD hisobotlarida investitsion muhit, risklar va davlat siyosati tahlili keng o'rin olgan. O'zbekiston olimlari esa investitsion muhitni rivojlantirish, kapital qo'yilmalarni samarali

boshqarish, DXSh mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha muhim tadqiqotlar olib borgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot O'zbekiston Respublikasida investitsiya siyosatini takomillashtirish, investitsiya faolligini oshirish hamda iqtisodiy o'sish jarayonlarini chuqur tahlil qilishga yo'naltirilgan bo'lib, ilmiy izlanishlar kompleks metodologik yondashuv asosida amalga oshirildi. Investitsiya siyosati ko'p qirrali, institutsional, iqtisodiy, huquqiy va makroiqtisodiy omillar bilan chambarchas bog'liq bo'lgan murakkab jarayon bo'lgani sababli, tadqiqotda bir nechta ilmiy metodlar uyg'un holda qo'llandi.

Natijada tadqiqot metodologiyasi kompleks, ko'p qirrali va zamonaviy iqtisodiy tahlil talablariga to'liq mos keladigan yondashuvlar tizimi asosida shakllandi. Bu esa investitsiya siyosatini nazariy, huquqiy, institutsional va amaliy jihatdan chuqur o'rganish imkonini yaratdi.

ASOSIY NATIJALAR

Investitsiya siyosatini baholashda ROI, IRR va multiplikatorning roli

Investitsiya samaradorligini aniqlashda ularning moliyaviy va makroiqtisodiy natijalarini o'lchovchi iqtisodiy modellardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

ROI — investitsiyaning umumiy qaytimi:

$$ROI = \frac{Foyda - Xarajat}{Xarajat} * 100\% \quad (1)$$

Bu ko'rsatkich davlat investitsiyalari sarflarining qaytimi va budjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini baholash imkonini beradi.

IRR — investitsiya rentabellik normasi

$$NPV = 0 \Rightarrow IRR \quad (2)$$

Loyihaning moliyaviy imkoniyatlarini barqaror aniqlaydi.

Investitsiya multiplikatori

$$k = \frac{1}{1 - MPC} \quad (3)$$

Multiplikator investitsiyaning iqtisodiyotdagi takroriy ta'sir kuchini ifodalaydi va davlat investitsiyalarining iqtisodiy o'sishga strategik ta'sirini o'lchaydi.

Davlatning investitsiyalarni boshqarishdagi institutsional mexanizmlari.

Davlatning investitsiyalarni boshqarishdagi institutsional mexanizmlari — bu investitsiya jarayonlarini tartibga solish, muvofiqlashtirish, nazorat qilish va rag'batlantirishga qaratilgan huquqiy, tashkiliy, iqtisodiy va boshqaruv instrumentlari majmuasidir. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda investitsiya siyosatini samarali amalga oshirish davlatning institutsional salohiyati, boshqaruv tizimining ochiqligi, vakolatli organlarning koordinatsiyasi hamda investorlarga yaratilgan kafolatlar darajasi bilan belgilanadi. Shu bois investitsiyalarni boshqarishning institutsional mexanizmlarini takomillashtirish iqtisodiy o'sishning muhim omili hisoblanadi.

Umuman olganda, investitsiyalarni boshqarishdagi institutsional mexanizmlar mamlakatning investitsion jozibadorligini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib, ularni takomillashtirish orqali iqtisodiyotning barqaror o'sishi, tarmoqlarni modernizatsiya qilish va hududiy rivojlanishni ta'minlash mumkin.

XULOSA

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar, jumladan, iqtisodiyotning tarkibiy transformatsiyasi, raqobatbardosh ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va eksport salohiyatini oshirish kabi ustuvor yo'nalishlar investitsiya siyosatini tubdan yangicha yondashuvlar bilan takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi bevosita investitsiyalar hajmi, sifati, tarmoqlar bo'yicha taqsimoti hamda ulardan foydalanish samaradorligiga bog'liq. Shu bois investitsiya faolligini oshirish va uni barqaror iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida shakllantirish bugungi kunning strategik vazifalaridan hisoblanadi.

Investitsiya siyosatining hududiy yo'nalishda tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston hududlari investitsion jozibadorligi bo'yicha sezilarli farqlarga ega. Ayrim hududlar yuqori sanoatlashgan, infratuzilmasi rivojlangan, logistika imkoniyatlari keng bo'lsa, boshqalari resurs salohiyati mavjud bo'lsa ham, investitsiya oqimi past bo'lmoqda. Shu sababdan hududiy differensial yondashuv asosida investitsiya siyosatini shakllantirish zarur. Har bir hududning iqtisodiy ixtisoslashuvi, tabiiy resurslari, demografik tarkibi va geografik joylashuviga mos investitsiya strategiyasi ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

DXSh tizimi investitsiya siyosatini takomillashtirishning eng zamonaviy va samarali mexanizmlaridan biri sifatida tahlil qilindi. DXSh orqali davlat infratuzilma, sog'liqni saqlash, ta'lim, energetika, transport va kommunal xizmatlar kabi strategik sohalarda xususiy sektorga keng yo'l ochib berib, moliyaviy yukni kamaytiradi va samadorlikni oshiradi. DXSh loyihalarida risklarning davlat va biznes o'rtasida adolatli taqsimlanishi, shaffof tender jarayonlari, iqtisodiy asoslangan tarif siyosati investitsiya jozibadorligini oshirish uchun zarur shartdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, investitsiya siyosatining samaradorligi faqat davlatning tashqi investitsiyalarni jalb etishdagi faoliyati bilan emas, balki ichki investitsiya manbalarini rivojlantirish darajasi bilan ham belgilanadi. Ichki jamg'armalar, bank kreditlari, korporativ obligatsiyalar bozori, axborot texnologiyalariga yo'naltirilgan venchur kapital kabi ichki moliyaviy instrumentlar rivojlanmasa, uzoq muddatli investitsiya oqimini ta'minlash murakkablashadi. Shu bois kapital bozorlarini rivojlantirish, fond bozorining likvidligini oshirish, obligatsiya chiqarishni rag'batlantirish investitsiya siyosatining muhim yo'nalishiga aylanishi kerak.

Yakunda aytish mumkinki, O'zbekiston uchun investitsiya siyosatini takomillashtirish nafaqat iqtisodiy rivojlanishning ichki manbasi, balki xalqaro iqtisodiy integratsiya, raqobatbardoshlik va innovatsion taraqqiyotning asosiy strategik omilidir. Ushbu tadqiqotda ishlab chiqilgan tahlillar va amaliy takliflar

investitsiya siyosatini yanada samarali amalga oshirish, iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshirish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun mustahkam ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi "Investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni, 2020 yil.
3. O'zbekiston Respublikasi "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasi "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi Qonuni.
5. Prezidentning PF-60-son "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
6. Prezidentning PQ-5635-son "Investitsiya siyosatini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
7. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hisobotlari, 2023–2024.
8. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari, 2018–2024.
9. UNCTAD. *World Investment Report 2023*. United Nations.
10. World Bank. *Doing Business 2020*. Washington, DC.
11. OECD. *Policy Framework for Investment*. Paris, 2021.
12. IMF. *World Economic Outlook*. Washington, 2023.
13. Solou R. "A Contribution to the Theory of Economic Growth." *QJE*, 1956.